

Проект на интегриран план в областта на енергетиката и климата за периода 2021 – 2030 на Република България

Становище на EVN България във връзка с обявено обществено обсъждане

Предложения за допълнение на националните мерки и политики по всяка тематична област на Енергийния съюз на ЕС:

1.1 Декарбонизация

1.1.1 Емисии и поглъщане на парникови газове

Основните инструменти, чрез които се изпълняват целите на ЕС за декарбонизация в сектор Енергетика, както и поетите на ниво ЕС и международни организации ангажменти за ограничаване на процеса по изменението на климата и адаптацията към неизбежните промени в тази приоритетна област са:

- Политиката за държавни помощи;
- Европейската схема за търговия с емисии и
- Директива 2010/75/ЕС за емисиите от промишлеността.

Наложените задължителни ограничения и дадените възможности чрез тези три инструмента и ефекта от тяхното прилагане към този момент следва да бъдат взети предвид при разписването на бъдещи мерки и анализиране на очаквания от тях ефект. Потенциалният **положителен ефект от развитието на топлофикационния сектор** следва да бъде разгледан в този контекст като част от мерките за ограничаване на емисиите и поглъщане на парниковите газове в сектор Енергетика. Като конкретен пример могат да се дадат приетите през 2016 г. нови по-строги норми за допустими емисии от големи горивни инсталации. Срокът за прилагането им от 2023 г. ще наложи инвестирането на средства за модернизация или извеждането от експлоатация на мощности, неотговарящи на тези нови норми. В същото време, приемането на нови Закljučения за най-добрите налични техники за големите горивни инсталации дава насоки за възможните мерки за модернизация, като например комбинираното производство на топло- и електроенергия.

Важно е да се отбележи, че както в изменената Директива за ЕСТЕ, така и в референтния документ за най-добри налични техники (НДНТ) се отделя специално внимание на топлофикационния сектор, поради неговата специфика и зависимостта на нивото му на активност спрямо топлинния товар. Схемата за търговия с емисии дава допълнителна защита на сектора, чрез предоставянето на безплатни квоти за емисии за топло производството, които няма да намаляват до края на десетгодишния период 2021-2030 г. Референтният документ за НДНТ описва икономически обоснованата структура на производството в сектора битово топлоснабдяване. За да се постигне нужното ниво на сигурност и стабилност на доставките, мрежата се състои от една или повече централи за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия и водогрейни котли за върхово производство или резерв. Що се отнася до **водогрейните котли**, които обикновено се разполагат в или в близост до жилищни райони, насърчаване на изграждането им би имало значителна **полза за опазване чистотата на въздуха**. Няколко големи водогрейни котли, със система за пречистване на отпадъчните газове и висок комин биха могли да заменят голям брой индивидуални отоплителни системи, които имат ниски комини и неконтролирано изгаряне на горива – неефективен и замърсяващ метод за отопление. Ползата от това е че въздухът в градовете и по-малките населени места с централно топлоснабдяване може да бъде много по-чист отколкото ако се използва индивидуално отопление във всяко жилище.

Във връзка с горните специфики на топлофикационния сектор и наложителните спешни мерки с цел

подобряване качеството на въздуха в редица български градове, освен увеличаване на комбинираното високоефективно производство, трябва да се предприемат и мерки, подобряващи ефективността на съществуващите системи в тяхната цялост, което ще доведе до повече спестявания на първична енергия чрез **модернизация на вече изградените инсталации**, замяна на остарели и неефективни водогрейни котли и повишаване на ефективността на горивните процеси. Рехабилитацията на съществуващите топлопреносни мрежи ще намали загубите на енергия при преноса, а подмяната на остарели абонатни станции и **смяната на вертикални с хоризонтални сградни инсталации** ще повиши енергийната ефективност при крайните потребители.

Политиките и мерките в сектор Енергетика, разписани в плана трябва да отразяват тази специфика и биха могли да бъдат допълнени със следните предложения:

Обобщени политики и мерки в сектор Енергетика

Наименование на мярката	Цели и / или засегнати дейности
Подобряване ефективността на производството в когенерационни централи и котли за централно отопление	Производство на електрическа и топлинна енергия по по-ефективен начин
Замяна на остарели и неефективни мощности, чието извеждане от експлоатация предстои до 2030 г., с нови по-ефективни и нискоемисионни мощности.	Производство на електрическа и топлинна енергия по по-ефективен начин
Прилагане на модернизационни или иновативни решения чрез използване на алтернативни горива като основно, допълващо или резервно гориво в топло и електроцентрали.	Производство на електрическа и топлинна енергия чрез нискоемисионни горива

Обобщени политики и мерки за битовия и обществен сектор

Наименование на мярката	Цели и / или засегнати дейности
Финансиране (при доказана необходимост дори частично субсидиране) на преминаване към централно отопление за сгради в непосредствена близост до топлофикационни мрежи или модернизация на съществуващи сградни и частни инсталации присъединени към топлофикационна мрежа	Домакинства и обществени сгради
Задължително изграждане на хоризонтални инсталации позволяващи централно отопление в нови жилищни сгради намиращи се на лицензионната територия на топлофикационни дружества	Домакинства и обществени сгради
Замяна на вертикални с хоризонтални отоплителни инсталации като задължителна дейност по мерки финансирани от национални фондове и програми с фокус върху повишаване на енергийната ефективност на държавния и частния сграден фонд	Домакинства и обществени сгради
Подмяна на остарели директни абонатни топлофикационни станции с модерни високоефективни индиректни абонатни станции	Жилищни и обществени сгради

Целенасочено подпомагане на топлофикационните дружества при разширяване и модернизация на топлопреносните мрежи и разширяване на лицензионните им територии с цел осигуряване на достъп до високоефективни отоплителни услуги за всички граждани в урбанизирани територии в градове с топлофикационни дружества	Жилищни и обществени сгради
---	-----------------------------

Във връзка с прилагането на ревизираната Директива 2003/87/ЕО относно европейската система за търговия с емисии (ЕСТЕ), България би следвало да се възползва от възможността за безплатно разпределение на квоти за емисии на парникови газове на инсталации за производство на електрическа енергия в периода 2021-2030 г. с цел **модернизация на енергийния сектор в съответствие с чл. 10в** от Директива (ЕС) 2018/410 на европейския парламент и на Съвета от 14 март 2018 г. за изменение на Директива 2003/87/ЕО (Директивата за ЕСТЕ) и на Решение (ЕС) 2015/1714 с цел засилване на разходоефективните намаления на емисии и на ниско въглеродните инвестиции. Посочените европейски нормативни документи ще бъдат транспонирани в националното ни законодателство чрез необходимите промени в Закона за енергетиката и Наредбата за организацията и контрола по изпълнението на националния план за инвестиции, които да отразяват промените в Директивата за ЕСТЕ.

Специално разработени критерии за подбор на проекти с общ размер на планираните инвестиции под 12.5 милиона евро ще бъдат основата за съставянето на списък на инвестициите, финансирани чрез безплатно разпределение на квоти за емисии на ПГ в периода 2021 – 2030 г. Очаква се предложения за проекти да бъдат предадени от оператори до края на месец април 2019 въпреки че към настоящият момент списъкът с критерии и формата за кандидатстване не е оповестен. Ще бъдат изготвени също и правила до края на месец юни 2019 за провеждане на състезателна тръжна процедура за подбор на проекти с общ размер на планираните инвестиции над 12.5 милиона евро, които ще се финансират чрез безплатно разпределение на квоти. Следва заложените критерии, приоритети и правила на тръжните процедури да спомогнат за това чрез механизма по чл. 10в да бъдат финансирани част от посочените по-горе мерки за **преструктуриране, екологично усъвършенстване и рехабилитация на инфраструктурата, включително и на топлофикационните мрежи** и отрасъла за пренос и разпределение на енергия. Възможни критерии биха могли да бъдат съответствие на целите на проекта с приоритетите на Енергийния Съюз, устойчив принос на проекта към усилията за декарбонизация след 2030, съотношение между необходимите инвестиции и спестените въглеродни емисии и принос на проекта към нуждата за модернизация на българската енергийна система.

България ще бъде бенефициент и на финансовия механизъм по чл. 10 г от Директива 2003/87/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, изменена с Директива 2018/410, с който се създава Фонд за модернизация на енергийните системи и за подобряване на енергийната ефективност в държави членки с БВП под средното за ЕС на глава от населението. Част от изброените по-горе мерки попадат в приоритетните области на Фонда, като например производство и използване на електроенергия от ВЕИ; подобряване на енергийната ефективност; модернизиране на енергийните мрежи, включително на преносната инфраструктура на топлофикационните мрежи, както и на мрежите за пренос на електроенергия. С оглед на това, че създаването и дефинирането на оперативните дейности на Фонда за модернизация на енергийните системи е все още в процес на съгласуване на ниво ЕК, е изключително важно от страна на Министерство на енергетиката да развива в паралел прозрачни и недискриминационни критерии и процедури за подбор на проекти към този фонд на национално ниво. Потенциалните заинтересовани вносители на проектни предложения следва да имат яснота за

националната стратегия и подход към разпределянето на средствата от този фонд още в началото на периода 2021-2030.

1.1.1.1 Сектор Транспорт

В частта на проекта за интегриран план относно сектор Транспорт основните цели на политиката за намаляване на емисии на парникови газове включват, както насърчаване на производството на електрически и други екологични превозни средства, така и насърчаване покупката на нови екологични превозни средства. В становището си EVN посочва мерки и инструменти, които биха довели до желаното развитие в три направления:

- стимули за покупката и използването на електрически превозни средства;
- рестрикции за покупката и използването на енергонеефективни и замърсяващи превозни средства с двигател с вътрешно горене, особено в чувствителни градски зони;
- стимули и административни улеснения за инсталирането на подходяща и достатъчна зарядна инфраструктура.

Доколкото планът е стратегически документ с хоризонт от 10 години, предлагаме да бъдат включени и следните обобщени мерки:

Наименование на мярката	Цели и / или засегнати дейности
Увеличаване дела на частния електротранспорт чрез освобождаване/облекчаване на годишния данък в зависимост от екологичните характеристики на превозните средства; въвеждане на преференциални такси при първоначална регистрация и последваща пререгистрация; освобождаване/облекчаване на пътните такси за ползване на пътната инфраструктура; осигуряване на еднократна премия/бонус за физически и юридически лица при закупуване на електрически и хибридни превозни средства, доизграждане на нормативната уредба, регулираща отношенията между доставчиците и ползвателите на енергия и услуги, свързани с електромобилността;	Намаляване зависимостта от изкопаеми горива, подобряване качеството на въздуха в урбанизирани зони / Домакинства и фирми
Развитие на публично достъпна инфраструктура за зареждане на електрически автомобили чрез услуги в сектор електромобилност като процесите по изграждането и поддръжката на зарядната инфраструктура да бъдат допуснати като съвместими с лицензионната дейност (в съответствие с процедурите за това разписани в пакета „Чиста енергия за всички европейци“) на електроразпределителните дружества и да бъде предвидено възстановяването на разходи свързани с инвестиции в такава инфраструктура и ефекта и върху стабилността на електроразпределителните мрежи.	Увеличаване на степента на използване на по-екологосъобразни видове транспорт / домакинства, фирми и обществен транспорт

В по-дългосрочен хоризонт - периодът след 2030 г., се цели разгръщане на електромобилността, по-широко използване на природния газ като стандартно гориво и излизане на водородната технология от

фазата на изследванията и развойната дейност. В точка 3.1.3 от проекта за интегриран план следва да бъдат описани мерките, посочени в Националната рамка за политиката за развитието на пазара на алтернативни горива и разгръщането на съответната инфраструктура. В допълнение, за да бъде рамката успешна е необходимо да бъдат реализирани определени основни мерки за развитието на тези технологии в средносрочен и дългосрочен хоризонт. Конкретните **инструменти за насърчаване на навлизането на електрически превозни средства** с потенциално приложение в български условия са както следва :

- Норми за разход на енергия при движение (приложими не само при първоначална регистрация, а и при последваща продажба/регистрация на превозни средства)
- Норми за емисии за пътни превозни средства (приложими не само при първоначална регистрация, а и при последваща продажба/регистрация на превозни средства)
- Въвеждане на зони за достъп (особено в централни градски части) само с енергоефективни и нискоемисионни превозни средства
- Прогресивно данъчно облагане, насърчаващо използването на енергоефективни и нискоемисионни превозни средства
- Директни субсидии при покупка на нови превозни средства с нулеви емисии в точката на използване (валидно за ограничен брой/срок, до достигането на минимална критична маса превозни средства)
- Данъчни кредити при покупка и използване на превозни средства с нулеви емисии в точката на използване (валидно за ограничен брой/срок, до достигането на минимална критична маса превозни средства)
- Достъп до автобусни ленти за превозни средства с нулеви емисии в точката на използване (валидно за ограничен брой/срок, до достигането на минимална критична маса превозни средства)
- Използване на електромобили за нуждите на публичната администрация и местните власти, въвеждане на критерии по ЗОП във връзка с подмяна на автопарка
- Стимулиране на навлизане на услуги за споделеното използване на превозни средства с нулеви емисии
- Стимулиране преминаването на таксиметровите компании и публичните превозвачи към използване на превозни средства с нулеви емисии.

Съответно инструментите за насърчаване на навлизането на електрически превозни средства изискват и **мерки за насърчаване развитието на зарядна инфраструктура за електрически превозни средства**. Такива биха могли да бъдат:

- Преки инвестиции в зарядна инфраструктура в урбанизираните райони от страна на общините;
- Фискални стимули за оператори на публични зарядни станции – физически и юридически лица и доставчици на зарядни услуги;
- С оглед на бъдещето развитие на услуги свързани с електромобилността да бъде позволено оператори на електроразпределителната мрежа да бъдат допуснати до дейности свързани с управлението на зарядна инфраструктура и предоставяне на свързани услуги;
- Административни улеснения при процедури по издаване на разрешения за поставяне.

Необходимостта от координирани действия в тази посока от страна на държавната политика и местното управление е подробно описана в Директива 2014/94/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2014 година за разгръщането на инфраструктура за алтернативни горива. В тази връзка **е необходимо да се уредят чрез нормативни актове някои отворени въпроси**, които затрудняват изграждането на зарядна инфраструктура като например:

- Улеснени процедури за получаване на разрешения за поставяне на зарядни станции, които да съкратят времето за разглеждане на подадените молби от страна на местната администрация;
- Съобразяване на таксите, събирани от общините за наемане на площи за зарядни станции, с пазарната стойност на зарядната услуга;
- Уреждане статута на паркоместата, прилежащи към зарядни точки като места за зареждане, които могат да бъдат заемани единствено от електромобили;
- Регламентиране на правила за обозначаването на паркоместа и зарядна инфраструктура за електромобили чрез указателни табели и пътна маркировка.

Активното участие на операторите на електроразпределителни мрежи в изграждането на зарядната инфраструктура следва **да бъде гарантирано** с цел да бъде оптимално планирано разположението на зарядните точки както спрямо нуждите на потребителите, така и по отношение на наличните капацитети на мрежите. По този начин ще се оптимизират разходите за изграждане на инфраструктура от гледна точка на инвестициите в нея и ще се избегнат бъдещи проблеми свързани с товара и балансирането на мрежите. Това може да бъде постигнато чрез **обществени консултации** относно готовността на оператори (оператори на електроразпределителни мрежи или различни от тях лица) да изградят и поддържат публични зарядни станции за електрически автомобили, провеждани от регулатора на регулярни интервали; обществени консултации, провеждани от общините в процеса на модернизация и изграждане на инфраструктура за комунални и телекомуникационни услуги, които допитвания при повишен интерес към подобен тип услуги биха могли да прераснат в **постоянни консултативни съвети**.

Конкретното съдържание и обхват на предложените мерки следва да бъдат определени след разглеждането на реалистичните възможни сценарии и определяне на съответните политики с оглед **максимален ефект при оптимално използване на публичен и частен ресурс**. Възможно е част от мерките със значителен потенциален ефект да не изискват директни разходи след ефективно първоначалното формулиране и планиране на изпълнението. Това може да бъде взето предвид в процеса на изготвяне и представяне на доклад от всяка държава членка на Европейската комисия за прилагането на националната си рамка за политиката в сферата на електрическия превоз до 18 ноември 2019 г. и на всеки три години след това. Съгласуването на доклада със заинтересованите страни, включително електроразпределителните дружества, които са преки участници в изграждането на инфраструктура от зарядни станции, **ще гарантира избора на най-оптимални мерки** и средства за постигане на целите, заложи в Директива 2014/94/ЕС и в контекста на Парижкото споразумение за климата.

1.1.2 Възобновяеми енергийни източници

Тенденциите за **децентрализация на електроенергийната система и увеличение на разпределеното производство** на енергия от възобновяеми източници е видима през последните години на лицензионната територия на Електроразпределение Юг. С оглед на мерките, заложи в европейските регламенти и ревизирани директиви от законодателния пакет „Чиста енергия за всички европейци“ и прогресивното намаляване на инвестиционните разходи в тези технологии, тенденцията е **този ръст да се запази и увеличи**. Само за последната 2018 година на територията на ЕР Юг е регистриран ръст от 304% на ВЕИ инсталации под 30 kWp (173 броя) спрямо 2017г., като едва 6 от тези договори за присъединяване са с изрично заявено собствено ползване на произвежданата енергия.

С оглед на тези развития е наложително, редом с мерки, подпомагащи изграждането на ВЕИ мощности, да бъдат **разпознати и ограничени потенциалните негативни ефекти** върху качеството на снабдяването, сигурността на електроразпределителната мрежа и съответно технологичните загуби в резултат на очаквания ръст на присъединени ВЕИ мощности в места с минимално потребление. Мерки, които да спомогнат за това са:

- Насърчаване на ВЕИ инсталациите за собствени нужди само за покриви или фасади с цел ефективното прилагане на **принципа за стимулиране на ВЕИ производство при потребление**. По този начин инвестиции ще бъдат насочени към изграждането на ВЕИ инсталации в урбанизирани зони, където произведената ВЕИ би била използвана без да генерира допълнителни разходи или загуби за процесите по разпределение, пренос и балансиране.
- Производството на ВЕИ в урбанизирани зони може да бъде допълнително подкрепено, ако **изграждането на покривни инсталации бъде заложено като задължителна мярка** за сградите, получили средства по Националната програма за саниране на жилищни сгради. Това би довело до практично и разходоефективно изпълнение на задължението крайните клиенти да имат възможността да бъдат и производители на енергия, така наречените „прозюмъри“.
- При изграждане на ВЕИ мощности в населени места с малка консумация или извън тях, да бъде заложен **критерии за наличието на консумация** съпоставима с планираните за изграждане в обекта ВЕИ мощности.
- С поглед към бъдещето развитие на електроразпределителните мрежи, тяхната роля в прехода към нисковъглеродна икономика, както и в ролята им на мост между крайните клиенти и динамично развиващи се технологии за ВЕИ производство, съхранение на енергия и електромобилност, следва да бъдат **променени методите за определяне на регулираните тарифи за мрежови услуги**. При съществуващия метод за изчисление на мрежовите тарифи, а именно - единствено върху реалните количества доставена енергия, увеличаването на производството за собствени нужди ще доведе неимуемо до заплащане на по-високи цени за мрежови услуги, тъй като разходите за поддържане и развитие ще бъдат разпределени върху по-малко количество пренесена енергия. При гореизброените развития и тенденции за увеличаване на ВЕИ производството е необходимо произведената **енергия за собствени нужди от ВЕИ да участва в покриване на разходите за енергийни услуги**, свързани със сигурността и поддържане на енергиен резерв.
- За да бъде спазен **принципът за солидарен и справедлив енергиен преход**, заложен в пакета „Чиста енергия за всички европейци“, следва мрежовите тарифи да бъдат обвързани с размера на предоставения капацитет на всеки един потребител или прозюмър. По този начин **всеки краен клиент би поел реалната пропорционална тежест на разходите и инвестициите в разпределителната мрежа** необходими да гарантират ефективното и стабилно обслужване на потреблението и производството на енергия свързано с него. Това би **предпазило енергийно уязвимите домакинства** от потенциално растящи разходи по поддръжка на мрежата, разпределени пропорционално между всички крайни потребители.
- Пакетът „Чиста енергия за всички европейци“ предвижда създаването на единни координационни центрове за одобрение и администриране на ВЕИ проекти с цел улесняване на гражданите в процеса на изграждане на ВЕИ инсталации. ЕР Юг настоява **електроразпределителните дружества да бъдат активно привлечени в процеса на създаване на такива координационни центрове** с оглед на ключовата им роля в този процес. Възможно е и предоставянето на информация с цел идентифициране на районите, където изграждането на ВЕИ инсталации не би довело до съществени инвестиции в подсилване на мрежовата инфраструктура и следователно би било най-разходоефективно.
- Следва да бъде преосмислен и методът за финансиране на ВЕИ мощности в бъдеще чрез изкупуване на преференциални цени с цел да бъде сведена до минимум финансовата тежест за крайните потребители. Това би могло да бъде постигнато чрез финансиране на капиталовите вложения необходими за изграждането на ВЕИ инсталации за собствено

потребление до 30 kWp под формата на нисколихвени заеми и национални грантови схеми като по този начин се постига и изпълнение на националната кумулативна цел за задължителни енергийни спестявания.

- Директивата за вътрешния пазар на електроенергия предвижда възможност държавите членки да въведат **регулаторна рамка за гражданските енергийни общности** – юридическо лице, което следва да изпълни определени условия, записани в чл. 2, пара. 11 от Директивата за вътрешния пазар на електроенергия, а именно:
- доброволно участие в общността и контрол от страна на членове, които са физически лица, местни власти, вкл. общини или малки предприятия;
 - основна цел да бъде предоставяне на екологични, икономически или социални ползи на своите членове или акционери, вместо генерирането на финансови печалби;
 - може да се занимава с дейности по производство, включително от възобновяеми източници, разпределение, доставка, потребление, агрегиране, съхранение на енергия, услуги за енергийна ефективност, услуги за зареждане на електрически превозни средства или предоставяне на други енергийни услуги на своите членове или акционери.

Считаме, че въвеждането на подобен пазарен участник следва да бъде направено след **подробен анализ за степента на зрялост и развитие на електроенергийния пазар** в България, както и от гледна точка на необходимостта да бъдат регулирани определени обществени взаимоотношения. В случай че бъде въведена нормативна рамка за граждански енергийни общности, становището ни е, че тя трябва да урежда взаимоотношения в обекти, присъединени към електроразпределителната мрежа, където има изградена вътрешна инфраструктура за разпределяне на енергия и към момента не е ясно определен статута на различните потребители на енергия вътре в обекта (напр. вилни зони или комплекси с апартаменти), като те не могат да се възползват от правата си на клиенти, дадени им по закон.

Същевременно, към електроразпределителната мрежа има присъединен един мрежови клиент и този клиент само има правата като такъв, вкл. и правото да направи свободен избор на доставчик на енергия, което след това задължава всички ползватели на енергия вътре в обекта. Именно за да бъдат уредени взаимоотношенията в подобни случаи, **считаме за удачно въвеждането на граждански енергийни общности**, за да може юридическото лице, което притежава и поддържа мрежата да има задължения като мрежови оператор спрямо потребителите в обекта, както се предвижда съгласно Директивата за вътрешния пазар на електроенергия – осигуряване на качествено и сигурно захранване, администриране на смяна на доставчик, и др.

Важно е да се отбележи, че въвеждането на нормативна рамка за граждански енергийни общности **не трябва да нарушава правата на мрежовите оператори**, които вече имат издадени лицензи от КЕВР. Също така, гражданските енергийни общности следва да заплащат всички дължими мрежови такси към електроразпределителна и преносна мрежа, разходи за балансиране, както и произтичащи от закона цени и такси, например цена за задължение към обществото.

1.2 Енергийна ефективност

Няколко допълнения и изменения към националната нормативна рамка в измерение „Енергийна ефективност“ и проекта за интегриран план са наложителни с оглед на натрупания опит от прилагането на политиките за постигане

на националната кумулативна цел за енергийни спестявания в периода до 2020.

Достъпните на задължените лица в България **законови и икономически инструменти за изпълнение на индивидуалните им цели за енергийни спестявания при крайни клиенти** и спецификите на националната икономическа среда, структурата на националния електроенергиен пазар, съответно на обществените отношения, както и влизането в сила на Директива (ЕС) 2018/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 година за изменение на Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност предполагат **наложителни законови и подзаконови промени в няколко направления**.

Тъй като към плана трябва да бъде добавено липсващото към момента Приложение III - Уведомяване за предприетите от държавите членки мерки и методологии за прилагане на член 7 от Директива 2012/27/ЕС, съгласно изискването на Регламент (ЕС) 2018/1999 от 11 декември 2018 г. относно управлението на Енергийния съюз и на действията в областта на климата, предлагаме в него да бъде включено следното съдържание във връзка с планиране на промени в ЗЕЕ:

- Изпълнение на националната кумулативна цел чрез включване на допълнителни алтернативни мерки и дейности на политиката още в периода до края на 2020;
- Прилагане на този модел и за периода 2021-2030 с цел постигане на националната цел за кумулативни енергийни спестявания в размер на 0.8% на годишна база;
- Въвеждане на инструмент за финансиране на разходите свързани с мерки за повишаване на енергийната ефективност при крайните клиенти при условие на запазване на схемата на задължителни енергийни спестявания съгласно ЗЕЕ.

Настоящата **законова рамка за постигане на енергийни спестявания не е завършена и не създава реални възможности за постигане на индивидуалните цели** от задължените лица. Наличието на регулиран пазар на електрическа и топлинна енергия, неодобрение на разходи за енергийна ефективност от страна на КЕВР в продължение на 9 ценови години, липса на интерес от страна на клиентите към инвестиции в енергийна ефективност **поради сравнително високата им стойност спрямо ниските цени на електроенергия** и ниските доходи на по-голямата част от населението са пречка за изпълнение на поставените цели.

За сравнение представяме накратко в Приложение 1 информация за предпочетените решения на някои от страните в ЕС, които считаме, че трябва да бъдат разглеждани като добри практики, с фокус към подобряване на модела в страната ни. Съществен елемент от прилагането на политики за постигане на националната цел за енергийна ефективност е **признаването на разходите чрез включването им в крайните цени на енергията или като част от данъчната политика на страната**. Показателно за това е, че **всички страни членки са предвидили подобен механизъм** в националните си политики за повишаване на енергийната ефективност, независимо дали са избрали да прилагат схема със задължени лица и/или алтернативни мерки. При случаите на напълно либерализирани пазари, задължените лица са свободни да възстановяват разходите и инвестициите си в мерки за енергийна ефективност чрез ценовата си политика към крайни клиенти.

Следните допълнителни мерки на политиката могат да бъдат приложени с цел постигане на националната кумулативна цел за енергийни спестявания до 2020 и развиването на работещ модел от инструменти и политики за периода 2021-2030:

- Увеличаване обхвата на алтернативните мерки и възможностите същите да бъдат отчитани, съответно спестяванията от прилагане на такива мерки да бъдат приспадани от националната кумулативна цел по чл. 7 от Директива 2012/27/ЕС за периода до 2020 г. При наличие на разлика между постигнатите чрез алтернативни мерки спестявания и националната цел тя може да бъде пропорционално разпределена сред задължените лица при **установен механизъм за предварително финансиране на очакваните разходи**.

- Регламентираното в чл. 14 ал. 11 от ЗЕЕ¹ следва да бъде доразвито, така че **да не се допуска двойно отчитане на енергийните спестявания** от изпълнението на индивидуалните цели на задължените лица и от прилагането на алтернативни мерки, като всички издадени удостоверения на незадължени лица или на задължени лица, които са изпълнили целите си, да бъдат автоматично отчитани като изпълнение на националната кумулативна цел по чл. 7 от Директива 2012/27/ЕС.
- За доразвиване отчетността на спестявания от алтернативни мерки законодателството следва да бъде допълнено с:
 - Отчитане на реалните спестявания на енергия, горива и емисии CO₂, постигнати в резултат на насърчаване разпределеното производство на енергия от ВЕИ и от ВЕКП, каквато практика е разпространена в част от държавите в ЕС.
 - Отчитане на енергийни спестявания от мерки, приложени от големите промишлени консуматори с изискване за представяне в АУЕР на доклади от извършени обследвания на промишлени системи и директното им отчитане като изпълнение на националната кумулативна цел
 - Механизъм за финансиране на разходи на небитови и битови клиенти за енергийни спестявания през цената на енергията или чрез друг механизъм установен от държавата
 - Пълна отчетност за продажбите в страната на осветителни тела и електроуреди от висок енергиен клас, енергийно ефективни строителни материали и услуги (дограма, топлинни изолации, енергиен одит и други) с цел отчитане като алтернативна мярка на годишна база;
 - Пълна отчетност на постигнатите спестявания от публичните органи за покупки на офис-оборудване, осветление, превозни средства;
 - Пълна отчетност на мерките за ЕЕ в транспорта – ефектите от строителството и експлоатацията на метрото в София, подновяване на автопарка на градския транспорт в редица областни градове, нова железопътна инфраструктура, всички дейности по ОПРР, които са насочени към повишаване на енергийната ефективност;
 - Разработване и въвеждане на методологии за изчисляване на енергийни спестявания с фокус върху битовото потребление в допълнение на съществуващия списък;
 - Разработване на методология за отчитане на спестявания в следствие на информационни и обучителни кампании;
 - Програми за обучение и образование на потребителите, които се провеждат от държавата;
 - Данъци – намаляване/освобождаване от данъци за МПС, намаляване/освобождаване от данъци за недвижими имоти във връзка с тяхната енергийна ефективност за определен период от време;
 - Отчитане на енергията от ВЕИ за собствено потребление като мярка за енергийна ефективност;
 - Тол-система и диференцирани тол-такси за превозните средства;
 - Мерки за справяне с енергийната бедност чрез мерки за повишаване на енергийната ефективност подробно описани в точка 1.4.5 и 1.4.6;
 - Други.
- Възможността задължените лица да постигат целите си чрез вноски във фонд също трябва да бъде преработена в посока автоматично намаляване на задълженията пропорционално на вноските. Националното законодателство, държавните органи, предлагащи и изпълняващи националните политики за енергийна ефективност, както и КЕВР, следва да **гарантират работещ механизъм**

¹ Чл. 14 (11) от ЗЕЕ: Не се допуска двойно отчитане на енергийните спестявания от изпълнението на индивидуалните цели на задължените лица и от прилагането на алтернативни мерки.

за финансиране на националната схема за задължителни енергийни спестявания като създадат необходимите условия за акумулиране на необходимите средства за изпълнение на мерки за енергийна ефективност.

В допълнение към предложените по-горе алтернативни мерки считаме, че Раздел III от глава IV „Схеми за насърчаване на енергийната ефективност“ на ЗЕЕ е необходимо да бъде допълнен с предвиждане на **гъвкав и облекчен механизъм за издаване на удостоверения за енергийни спестявания** директно на задълженото лице при съгласие от страна на незадълженото лице, извършило мерки за енергийна ефективност.

За да бъдат предложените мерки и политики приети и следвани от участниците в тези процеси е наложително извършването на **точен анализ, базиран на еднородна информация** и съответно едни и същи източници на данни, както и същите да бъдат изрично посочени. По този начин ще бъде възможно да се избегнат неточности, както и разминавания при анализа, и резултатите и да се открият ясни тенденции за изменението им. В допълнение, в Евростат вече са налични данни за 2017 г., които позволяват да бъдат извършвани по-точни анализи за целите на формиране на политики по петте измерения на Европейския съюз. Обръщаме внимание, че е необходимо да бъдат посочени всички източници на прогнозите за развитието на икономиката до 2050 г., както и източникът на изследването „Прогнозен общ енергиен баланс на Република България за периода 2021 - 2030 и с хоризонт до 2050 година“.

1.3 Енергийна сигурност

Електроразпределителните дружества имат важна роля за постигане сигурността на електроенергийната система като осигуряват качествено и сигурно електроснабдяване на клиентите на своите лицензионни територии. Важно условие за гарантиране на непрекъсваемостта и качеството на енергоснабдяването е **ясна и предвидима регулаторна рамка, която стимулира мрежовите оператори да инвестират в поддръжка и развитие на електроразпределителната мрежа**, действие насочено, както към оптимизация на разходоефективността, така и към подготовка на съществуващата инфраструктура към нуждите и предизвикателствата на цифровизацията и дигиталния преход.

Регулаторната политика, която Комисията за енергийно и водно регулиране води, следва да осигурява **ясни граници между преносна и разпределителна мрежа**, да гарантира правата и задълженията на отделните лицензианти, да осигурява стимули за инвестиции в нови технологии за подобряване на предоставяните мрежови услуги и **подготовка на инсталираната инфраструктура за преход към интелигентни мрежи**. Считаме, че в плана е необходимо да бъде даден **ясен сигнал за ангажимента и насоките относно предстоящите политики за развитие**, с оглед приоритетите на национално и европейско ниво за периода 2021-2030г. по отношение на електроразпределителните мрежи.

Увеличаването на дела на ВЕИ мощности ще продължи да поставя нови предизвикателства пред производството от конвенционални източници, както и пред развитието и управлението на електропреносните и електроразпределителните мрежи. **Считаме, че трябва да се направи детайлен анализ на влиянието на увеличеното производство от ВЕИ върху сигурността на системата**. Необходимо е да се оценят различните опции за балансиране на потреблението и производството от ВЕИ, както и необходимостта от изграждане на инсталации за съхранение на енергия и контролиране на потреблението при пиково натоварване на мрежите.

1.4 Вътрешен енергиен пазар

1.4.1 Системи за пренос и разпределение на електрическа енергия и природен газ

Очакваните бъдещи икономически развития в посока **Индустрия 4.0** ще бъдат причина за началото на ключови етапи в развитието на мрежата в периода 2020-2030 - **цифровизацията на електроразпределителната инфраструктура** и поетапният **дигитален преход** на електроразпределителните дружества и търговците на енергия към все по-дигитализирани услуги и взаимоотношения с крайните им клиенти. Тези промени ще настъпят под натиска на еволюиращите нужди на съществуващи и нови бизнес клиенти, търсенето на бъдещи индустриални инвеститори, влиянието на европейски практики и в следствие - на нуждите на крайните клиенти. Освен ползите, този дигитален преход би могъл да създаде сериозни предизвикателства и рискове, ако промените и адаптацията на съществуващата инфраструктура не се случат в резултат на обсъдени, съгласувани и консенсусно приети действия между съответните държавни институции, КЕВР, електроразпределителните дружества и крайните клиенти. Прекалено амбициозният или прекалено **фрагментиранят подход към модернизацията и цифровизацията на електроразпределителната мрежа** би довел до неоправдано **високи инвестиционни разходи**, които пък биха били разпределени към крайните клиенти, повишавайки стойността на услугата, но не задължително генерирайки пропорционална икономическа полза в ежедневната им дейност.

Сходен риск крият предложените в Закона за енергетиката промени, задължаващи операторите на електроразпределителни мрежи да монтират „уреди с интелигентни измервателни системи“ за всеки битов или промишлен клиент заявил тази услуга. Въпреки че настоящият текст прехвърля разходите по монтажа на заявения услуга клиент, този подход не осигурява очакваната функционалност и прави разходите неефективни. От техническа гледна точка единствено монтажът на уреди с интелигентни измервателни системи без съответните инвестиции в необходимия мрежови и телекомуникационен софтуер и хардуер би дал незначителни резултати за крайните клиенти. **Интелигентните измервателни системи** за всички крайни клиенти **биха били икономически обоснована мярка** за модернизацията на електроразпределителната мрежа **едва при целенасочена политика** от страна на КЕВР и съответните държавни институции **за плановата и поетапна цифровизация** и модернизация на електроразпределителната мрежа. Решението на КЕВР от 2013 относно икономически необоснованите инвестиции в интелигентни измервателни системи в контекста на електроенергийния пазар в България е необходимо да бъде преразгледано в съответствие с настоящите условия. EVN заявява готовността си да участва в диалог на национално ниво относно стратегическото планиране и развитие на съответните регулаторни механизми, които биха довели до посрещане на инвестиционните нужди на електроразпределителната мрежа свързани с цифровизацията и дигиталния преход.

С цел постигане на по-висока ефективност при операторите на електроразпределителните мрежи, следва да бъдат **пресечени опитите за нерегламентирано присъединяване към мрежата** и ползване на неизмерена електроенергия, за постигане на което регулаторната рамка би следвало да дава достатъчен сигнал за недопустимостта и незаконността на подобни действия.

1.4.2 Пазарна интеграция

Така разписан проектът на интегриран план предвижда единствено транспониране на Директива за вътрешния пазар на електроенергия част от пакета „Чиста енергия за всички европейци“, с което се очаква да бъде регламентиран процесът на пълна либерализация на електроенергийния пазар. В допълнение, нашето становище е, че е **необходима ясна пътна карта за либерализацията на пазара на дребно (за битови потребители и за небитови)**, която да даде недвусмислени сигнали за пазарните тенденции и да зададе времева рамка, в която необходимите етапи на либерализация ще се случат **с ясни и изпълними крайни срокове**. Това е предпоставка за плавен преход от регулиран към свободен пазар и ще спомогне да се избегнат резки девиации в цените за крайните потребители, особено за битовите. Ясната времева рамка ще даде възможност на потребителите да се информират своевременно за предстоящите промени и ще ги подготви за процеса на свободен избор на доставчик

на енергия. И в момента нормативната база дава възможност на всички потребители да сменят доставчика си, но определяните от Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) цени на дружествата крайни снабдители за продажба на електроенергия на ниско напрежение се явяват практически пречка за това, поради факта, че регулираните цени са на нива под пазарните, в следствие на това без конкуренция, и в последната година се наблюдава съществен отлив на потребители на ниско напрежение от свободен обратно към регулиран пазар. В тази връзка, отчитаме важността от предвидима и координирана политика от страна на всички заинтересовани институции (Народно събрание, Министерство на енергетиката, КЕВР) в посока пълна либерализация на пазара на електроенергия и последователно придържане към начертаните стъпки и определените времеви рамки за този процес.

Ценовата политика, която КЕВР определя, е необходимо да бъде съобразена с политиката за пълна либерализация на пазара (вкл. и битови потребители), като регулираните цени следва да бъдат обвързани с тенденциите на свободния пазар и да отразяват реалните разходи. С либерализацията на пазара, цените, които продължават да бъдат предмет на регулаторен контрол от страна на КЕВР (например цените на мрежовите услуги) следва да покриват необходимите разходи, като се вземе предвид динамиката на пазарните тенденции и необходимостта от внедряване на нови технологии, особено от мрежовите дружества в областта на интелигентни измервателни системи, интелигентни мрежи, управление на товари и увеличаващото се децентрализирано производство. Отново подчертаваме важността от спазване на принципите на ценово регулиране, записани в чл. 31 от Закона за енергетиката, в условията на преход към свободен пазар, и по-специално - **регулираните цени не са инструмент за постигане на социално приемлива крайна цена за потребителите**, а те следва да възстановят икономически обосноваването, реални и присъщо-необходимите разходи на дружеството за осъществяване на лицензионната му дейност, като осигуряват баланс между интересите на потребителите и енергийните дружества.

Считаме също така, че в Плана следва да се предвиди конкретна пътна карта как и до кога България ще продължи прилагането на регулирани цени във връзка с чл. 5 от Директива за вътрешния пазар на електроенергия, където за държавите-членки е предвидено, че могат да удължат практиката за регулиране на цените на електроенергията за ограничен период от време и за определени групи клиенти, а именно:

- за енергийно бедни или уязвими клиенти, като предвидената възможност за ценово регулиране подлежи на определени условия, а именно: да е ясно дефинирано, прозрачно и недискриминационно, да гарантира равен достъп до клиенти на всички енергийни дружества, да бъде ограничени във времето и да е пропорционално на целите, за които се прави.
- за домакинства и малки небитови клиенти като мярка за плавен преход от регулиран към свободен пазар. Отново определени ограничения са предвидени, чиято цел е осигуряване на недискриминационно отношение към доставчици на електроенергия и ненарушаване на конкуренцията на пазара.

Видна от изложените критерии е необходимостта да се обоснове прилагането на регулирани цени от влизане в сила на Директивата до 1 януари 2025г. чрез представяне на доклад на Европейската комисия за приложението на ценовото регулиране, неговия обхват и постигане на целите, за които е предвидено. С оглед на **стратегическото значение на плана за развитие на политиките в сектора**, считаме, че е необходимо в него да бъдат дадени насоки относно намеренията на България да продължи политиката на регулиране на цените на електроенергията, като се обоснове ясно за кои групи клиенти ще бъде приложимо, какъв е обхватът и целите и времева рамка, за която следва да се прилага в контекста на пътната карта за либерализация на пазара на електроенергия.

1.4.3 Борсова търговия

В сферата на електроенергийния пазар на едро считаме, че **подобряване на прозрачността и увеличаване на ликвидността следва да бъдат приоритетни цели**. През последните 2 години бяха направени важни стъпки в правилната посока, а именно - задължителна продажба на БНЕБ на

произведената енергията, включително и от производителите от ВЕИ и ВЕКП с инсталирана мощност 4 и над 4 МВт, и с предложените изменения в ЗЕ има тенденция за намаляване на прага до 1 МВт инсталирана мощност, задължително закупуване на енергията за технологичните разходи от БНЕБ, разширяване на правомощията на КЕВР за разследване на пазарни манипулация и др. Считаме, че поетата посока следва да бъде запазена до **постигане на крайната цел – прозрачен и ликвиден пазар на електроенергия на едро с високи нива на взаимно доверие между участниците**. Усилията следва да бъдат насочени към елиминиране на възможностите за и недопускане на сключване на непазарни сделки, както и към осигуряване на регулярно предлагане на стандартизирани продукти (базов и върхов товар).

Важна предпоставка за горното е БНЕБ да стане страна по всички сделки на всички платформи (в момента БНЕБ не е страна по сделките на платформите Търгове и Continuous Trading). Това има следните предимства:

- Елиминиране на възможностите за промяна на сключен чрез платформа на БНЕБ договор. В момента няма механизъм, който да изключи възможността двама партньори, които са сключили сделка чрез платформа на БНЕБ, в следствие да променят съществени параметри по нея (количество, цена, срок, продукт), без да информират БНЕБ. Това може да бъде избегнато, ако БНЕБ е страна по всички сделки – БНЕБ ще отговаря за изпълнението на договорите и съответно няма да допуска промени в тях.
- Намаляване на възможностите за провеждане на търгове с предварително уговорени резултати. Ако БНЕБ бъде страна по всички сделки, това ще стимулира търговията на стандартни продукти и значително ще ограничи възможностите за предварително уговорени търгове, предназначени за точно определен купувач/продавач, при които продуктът на практика не е специфициран. В оперативен порядък ще бъде трудно БНЕБ да изпълнява сделки, при които е договорено почасово отклонение от например +/-100%.
- Подобряване на прозрачността на пазара и съответно на доверието в резултата от неговото функциониране. Това би било необходима гаранция за участниците, че тези сделки се изпълняват точно, както и че цялата информацията за сделките се докладва и публикува регулярно. Допълнително това би довело до намаляване на риска на отсрещната страна (counterparty risk) и съответно увеличаване на ликвидността.
- Максимално редуциране на риска за всички участници тъй като партньор по всяка сделка ще бъде БНЕБ. Ниският риск ще привлече и повече участници. В допълнение, в случай че някой участник изпадне в несъстоятелност, БНЕБ може да реагира по-бързо и веднага да спре търговията с несъстоятелната страна, като по този начин защити останалите участници на пазара и минимизира загубите в сектора.
- Разширяване на спектъра на потенциални партньори спрямо сегашните условия, при които не всеки участник на БНЕБ може да търгува с всички останали, а само с тези, с които има предварително сключен договор. Това ограничение за търговията би отпаднало, в случай че БНЕБ е страна по всички сделки.
- Повишаване на оперативната ефективност както на участниците в борсата, така и на самата БНЕБ чрез това всеки участник да сключва само един договор с БНЕБ вместо сегашните например 10 различни участници. Заедно с договорите ще се намали и броя и размера на гаранционните обезпечения. В допълнение обезпеченията към различните платформи на БНЕБ могат лесно и бързо да се трансформират и разпределят едно към друго.

1.4.4 Балансиращ пазар

Добре функциониращият балансиращ пазар е много важен елемент от конкурентния електроенергиен пазар, който оказва пряко влияние върху цените за крайните клиенти както на свободния, така и на регулирания пазар. От началото на либерализация на пазара в България, балансиращият пазар рядко е

бил във фокуса на вниманието както на участниците на пазара, така и на енергийните политики. Наложително е **развитието на прозрачен и добре функциониращ балансиращ пазар да намери място сред дългосрочните цели на енергийната политика**. Необходимо е освен доразвиване на нормативната уредба, да се предприемат мерки за нейното ефективно приложение на практика.

Към момента българският балансиращ пазар страда от следните недостатъци:

- Липса на информация за системния небаланс и използваните системни услуги, което води до непрозрачно изчисление на цените на балансиращата енергия. Невъзможността за системен анализ и прогноза на цените на балансиращата енергия означава по-голям риск за участниците, което в крайна сметка се отразява и на цените.
- Неефективна методология за ценообразуване на балансиращата енергия, която „наказва“ еднакво всички участници, включително и тези, които подпомагат системата (бидейки в посока обратна на системния небаланс). Добрите практики на европейските балансиращи пазари показват, че участниците, които подпомагат връщането на системата в баланс следва да се насърчават.
- Неефективност на пределните цени на системните услуги, както и на самите „прагове“. Обвързването на пределната цена за регулиране нагоре води до аномалии, при които в даден час цената за недостиг е по-ниска от цената на пазара ден-напред. Сегашният праг на цената за регулиране надолу води до асиметрия в цените на балансиращата енергия.

Всичко това кара търговските участници да предпочитат да заемат дълга позиция и да бъдат в излишък, което влияе негативно на цялостната прогноза и отдалечава разходите за балансиране на системата от техния оптимум.

Изброените несъвършенства на българския балансиращ пазар могат да бъдат преодоляни със следните мерки:

- Замяна на съществуващата система за балансиране с две цени (за излишък и недостиг) с такава с една цена. При система за балансиране с една цена, участниците в излишък и недостиг получават една и съща цена. При тази система участниците, чиито небаланс е в посока обратна на системния небаланс и които „помагат“ на системата са поощрявани (например, ако системата е в излишък, тези участници, които са в недостиг ще купят на по-ниска в сравнение с пазара ден-напред цена). Така се пораждат стимули у участниците да „върнат системата в баланс“, което води до намаляване на разходите за балансиране в системата.
- Привеждане в пълно съответствие с Регламент 2017/2195 на практиките за публикуване на информация и вменияване на ЕСО (чрез нормативната уредба, по-специално Правилата за търговия с електрическа енергия) на задължения за публикуване на информация за работата на балансиращия пазар, включително:
 - информация за системния небаланс в реално време - това ще стимулира търговските участници да възстановят баланса на системата, особено при система с 1 цена на балансиращата енергия;
 - информация за количеството и цените на използваните системни услуги.
- Въвеждане на ефективни пределни цени на системните услуги (регулиране нагоре и надолу), обвързани с почасовите цени на пазара ден напред на БНЕБ. Важно е двете цени да са еднакво отдалечени от цената на пазара ден-напред, за да се стимулира точно прогнозиране от страна на търговските участници, а не да създава предпочитание у тях да „заемат“ дълга или къса позиция. Така цените ще бъдат справедливи, санкциониращи, а в същото време „поносими“ за търговските участници.
- Осигуряване на засилена конкуренция на пазара на системни услуги чрез въвеждане на възможности/стимули за производителите от ВЕИ и потребителите да участват в него
- Осигуряване на диспечиране на системата спрямо графици на търговските участници,

което освен, че е съответствие с регулациите (само-диспечерирането се изисква по Регламент 2017/2195), води и до справедливи цени.

1.4.5 Енергийна бедност

Директива за вътрешния пазар на електроенергия част от пакета „Чиста енергия за всички европейци“, дава насоки какви критерии могат да бъдат заложили при определяне на домакинства, които са засегнати от енергийна бедност (чл. 29) – (i) ниски доходи, (ii) висок разход за енергия от разполагаемия доход и (iii) ниско ниво на енергийна ефективност. Видно от тези критерии двата основни **фактора за енергийната бедност са доходите на домакинството и ниската енергийна ефективност на дома**. Тези фактори обуславят и насоката на целите и политиките, които следва да бъдат заложили за справяне с проблема, а именно:

- предоставяне на целеви финансови помощи чрез системата за социално подпомагане;
- подобряване на енергийната ефективност на енергийно уязвими домакинства;
- поддържане на актуална информация за обхвата на потребителите на енергия, които са засегнати от енергийна бедност, анализ и оценка на прилаганите политики с оглед поетапно извеждане на домакинствата от тези рискови групи;

Доходите на домакинствата са социално-икономически проблем, който изисква комплексни мерки и целенасочена социална и икономическа национална политика за повишаване на доходите. Проучвания² сочат, че почти 90% от енергийно бедните са и доходно бедни лица, което ясно показва, че за справяне с проблема на енергийната бедност е необходима политика по отношение на доходната бедност на тези лица. В тази връзка, подкрепяме, че планът предвижда чрез системата за социално подпомагане да бъдат подпомагани енергийно бедно потребители чрез предоставяне на целеви помощи за отопление, каквито се прилагат и до момента. Независимо от натрупания опит в енергийното подпомагане чрез целеви финансови помощи, **видно е, че сегашната политика, не е в състояние да реши дългосрочно проблеми по отношение на енергийната бедност** и достъпа до енергия за уязвимите потребители. Също считаме за необходимо мерките за намаляване на енергийната бедност да бъдат допълнени, съобразно потребностите от гъвкав подход и нови инструменти, които да са дефинирани и насочени към различните групи потребители- уязвими или енергийно бедни.

Преди въвеждането на нови политически инструменти с цел справяне с това социално предизвикателство е **необходим задълбочен предварителен анализ** и всеобхватно национално проучване на базата на **ясни, прозрачни и измерими критерии** за установяване на обхвата на засегнатите лица, които поради икономическото си състояние могат да бъдат определени като енергийно бедни. Същественото **забавяне на пълната либерализация** на електроенергийния пазар не може да реши този проблем, а напротив **води до същественото му задълбочаване**. Непазарните стойности на цените за крайни потребители на регулиран пазар не стимулират инвестирането в мерки за енергийна ефективност и водят до увеличаване на зависимостта на домакинства от електроенергийни услуги за отопление и охлаждане. В същото време, домакинства, които не срещат затруднения в посрещането на енергийните си разходи имат **възможност да се възползват от непропорционално социално подпомагане**. Изчерпателна статистика за профила и броя на социално слабите, респективно енергийно бедните, би дала ясна представа, както за типа необходими мерки, така и за размера на обществения ресурс необходим за справянето с дефинирания социален проблем.

Дългосрочната цел, която следва да бъде заложила в плана, е да бъдат предвидени адекватни мерки за постигането ѝ, както прогресът по нея да бъде следен, е **подобряване на енергийната ефективност в домовете на енергийно бедни потребители чрез национални целенасочени жилищни програми**. Неизбежно хората с ниски доходи живеят в остарял и ниско енергийно-ефективен сграден фонд, използвайки неефективни технологии и уреди в домакинството, в следствие на което или нямат

² Институт „Отворено общество“, проучване от 2016г., представено в презентация на Калоян Стайков.

достатъчно средства да отделят за адекватно отопление и охлаждане, или отделят значителен ресурс за това, диспропорционално на доходите им. В допълнение, в малките населени места, енергийно бедните домакинства използват неефективни и замърсяващи методи на отопление (дърва, въглища и др.), поради липсата или недостъпността на алтернативни форми за това. В тази връзка са необходими комплексни мерки на национално и местно ниво с оглед **подобряване на енергийната ефективност на жилищния фонд**, което има **допълнителен ефект от постигане на целта за енергийни спестявания** и подобряване качеството на въздуха в населените места.

Възможна мярка за преодоляване на енергийната бедност чрез националната политика и мерки за енергийната ефективност е **на местно ниво да бъде оказвана помощ в целия процес за подобряване на енергийната ефективност** – от обследване, консултиране и прилагане на технически мерки, които е възможно да бъдат финансирани от следващ етап от Националната програма за енергийна ефективност. Допълнителни мерки в тази връзка могат да бъдат отпускани заеми за подобряване на енергийната ефективност на дома с ниски или нулеви (гарантирани от държавата) лихви, данъчни облекчения при закупуване на високо енергонеефективни уреди, схеми за замяна на стари, неефективни уреди в нискодоходните домакинства с нови такива от висок енергиен клас и др. В зависимост от нивото на доходи на енергийно бедните клиенти спрямо разходите им за енергия следва да бъдат предвидени и грантови механизми, които да покриват напълно разходите по началната инвестиция в енергонеефективни мерки.

Съществуват редица **европейски добри практики**, прилагани на национално ниво и от местните власти, от които може да бъде почерпен опит в тази насока за избор на конкретни мерки и програми, като например: консултиране при избор на доставчик и подходяща тарифи (Великобритания), грантове за безплатна изолация на дома (Великобритания), по-ниска ставка на данъците за панелни жилища при централно отопление (Унгария), ипотeki с нулеви лихви за уязвими потребители (Великобритания), подобряване на изградената отоплителна система на жилищата на собственици с ниски доходи (Франция), изграждане на мрежа от правителствени и неправителствени организации, които работят с енергийно бедни клиенти и др.

Енергийната ефективност не зависи само от внедрените мерки, а и от поведението на самото домакинство. Затова считаме за необходимо **в плана да бъдат предвидени и мерки с цел инвестиции в образованието на потребителите** - образователни и информационни кампании с оглед повишаване на осведомеността и насърчаване на активното потребителско поведение чрез използване на потенциала на ВЕИ технологиите, възможностите за спестяване на енергия и децентрализирано производство на енергия, за да може всеки потребител на енергия да поеме своята отговорност по отношения на използваните ресурси и прехода към нисковъглеродна икономика.

Не на последно място, считаме, че следва да бъдат заложили механизми за мониторинг и анализ на прилаганите политики за намаляване на енергийната бедност и **поддържане на актуална база данни на лицата, които са засегнати** и се нуждаят от подкрепа за справяне с енергийната бедност. Поддържане на единен актуален регистър от страна на социалните институции е предпоставка за точното определяне на засегнатите лица, ефективно провеждане на политиките за справяне с проблема, оценка от приложението им и целесъобразно разходване на ресурси.

1.4.6 Уязвими потребители

Директива за вътрешния пазар на електроенергия (в процес на публикуване в официалния вестник на ЕС) в чл. 28 дава насоки какви критерии могат да бъдат заложили в националното законодателство, за да се определят уязвимите потребители, стъпвайки на критериите за енергийна бедност, но допълвайки ги с критерии за определяне на кръга засегнати лица като: критична зависимост от електрическо оборудване по здравословни причини, възраст или други причини. От тук ясно следва, че **не всички енергийно уязвими клиенти са засегнати от енергийна бедност**, защото някои могат да бъдат обхванати от дефиницията, поради критичната им зависимост от електрическо оборудване. Следва да се

има предвид, че в условията на пълна либерализация на пазара, **не може по подразбиране групи потребители да бъдат обявени за уязвими** (напр. всички битови клиенти), а определени критерии трябва да бъдат изпълнени, за да може потребител да получи социална защита съобразно конкретните условия и потребности. В тази връзка, отново подчертаваме, че мерките и политиките за осигуряване на защита на уязвими потребители, следва да имат диференциран и целенасочен подход към различните групи потребители, за които се прилагат и да имат временен характер с редки изключения и съответно **регулация на цените на електрическата енергия следва да се прилага само за тези групи потребители** по правилата на чл. 5 от Директивата.

Планът предвижда „адекватна защита“ на уязвими потребители в условията на либерализация на пазара, както и „финансови и нефинансови мерки за тяхна защита“. В тази връзка, изразяваме становище, че е **необходимо да бъдат предвидени и конкретни мерки за социална защита на уязвимите потребители**, наред с изброените по-горе за справяне с енергийната бедност (напр. осигуряване на адекватна информираност на уязвимите клиенти при избор на доставчик и тарифа, както и социални мерки, които да са на тяхно разположение; създаване на енергиен фонд, който да гарантира непрекъснатост на доставките на енергия в случай на затруднение при плащане на сметките през отоплителните месеци, особено за уязвимите клиенти, и др.). **Подкрепяме**, че планът предвижда **механизма за защита на уязвимите клиенти да се осъществява чрез системата за социално подпомагане**. Поддържане от страна на социалните институции на общодостъпен актуален регистър с лицата, които са в критична зависимост от електрическо оборудване по здравословни, възрастови или други причини е предпоставка за ефективно прилагане на мерките за защита.

1.5 Научни и развойни дейности, конкурентоспособност

Основни аспекти на това измерение на Енергийния съюз са **мерките и инструментите** в българската енергийна политика, които **биха довели до дигитален преход на енергийната система** в страната и съответно които биха **повлияли положително на конкурентоспособността на българската икономика** и привлекателността и за чуждестранни инвестиции. Слабост на предложения проект на интегриран план е **липсата на стратегия и визия** за това как тенденциите наложени от глобални бизнес практики и европейски политики в сферата на цифровизацията на енергийната инфраструктура, преходът към дигитални услуги в енергийния сектор, интелигентни градски мрежи и необходимите нива на кибер сигурност ще имат роля в развитието на българската енергийна система и икономика. С доказалия се успех на българската ИТ индустрия през последните няколко години преливането на опит и успешни практики към енергийния сектор не би било предизвикателство. За да бъде реализирано такова партньорство е необходимо създаването на регулаторни рамки и нормативни изисквания, които да позволяват **изграждането на тестови среди за развитието на услуги и технически решения в крак с нуждите на бъдещата икономиката**, индустрия 4.0, крайните клиенти и европейските практики в сектора. Инвестиции в подобен тип проекти следва да бъдат поощрявани и признати, като пример могат да бъдат взети и европейски практики, при които такъв тип инвестиции биват признати от националните регулатори след умножаване по завишен коефициент „иновации“³.

Отвъд развитието на иновативни решения, регулаторната политика следва да разпознава разликата между рискови иновации и пазарно реализуеми иновативни технологии и следователно дългосрочните икономически ползи от инвестициите в тях в контекста на регулирани сектори като управлението на електропреносната и електроразпределителната мрежа. **Инвестиции с доказана разходоефективност в дългосрочен план** (над 10 години) в модернизационни дейности от такъв тип **следва да бъдат признати**. Конкретно в случая на електроразпределителната мрежа,

³ Incentives Schemes for regulating DSOs, including for Innovation, CEER: <https://www.ceer.eu/documents/104400/-/-/f04f3e11-6a20-ff42-7536-f8afd4c06ba4>

цифровизацията на съществуващата инфраструктура **би ускорила** и оптимизирала процеса за взимане на **технически оптималните и разходоефективни инвестиционни решения** в бъдеще и би довела до намаляване на оперативните разходи по поддръжката. В бъдеще това би довело и до ефективното внедряване на интелигентни измервателни системи за крайни клиенти. За да бъде това възможно са необходими не само признати инвестиции в технологични решения, но и адаптация в съществуващата нормативна база по начин, позволяващ на електроразпределителните дружества да извършват лицензионната си дейност и чрез дигитални процеси като например редовни дистанционни инспекции на техническата изправност на съоръжения по мрежата без необходимост от физическо присъствие на технически екипи. В дългосрочен план това би позволило и плавното адаптиране към липсата на достатъчно квалифицирани кадри с технически познания в поддръжката на мрежата. Също така, технологичните разходи и потенциалните технически прекъсвания биха били редуцирани, тъй като състоянието на мрежовата инфраструктура би било под ежедневно наблюдение в реално време с възможност за навременна реакция още преди настъпването на авария.

Дигиталният преход в енергийния сектор ще бъде сред водещите предизвикателства за европейската икономика за периода между 2021 и 2030 година. Освен икономическите и технически предизвикателства, тези промени ще доведат **до необходимостта от национални политики в сферата на киберсигурността, стандартизацията и универсалната съвместимост** на допустимите софтуерни решения, унификация на формата и прозрачност в процеса на обмен на данни, както и агрегиране и използване на данни от уреди за индивидуално измерване с цел предоставяне на персонализирани дигитални енергийни услуги. Тези политики неизменно ще бъдат повлияни от развитията на европейско ниво, но с оглед на това те да бъдат **максимално адаптирани и реалистични за състоянието и нуждите на българското общество и енергийния сектор** е наложително дискусиите по тях да бъдат предвидени още в този национален интегриран план „Енергетика и климат“.

Не на последно място развитието на нормативната и регулаторна рамка що се касае потенциалните нови дейности за мрежови оператори като съхранение на енергия, производство и продажба на ВЕИ, съхранение и анализ на данни също трябва да бъдат разгледани като възможност за българския енергиен сектор да допринесе навременно към европейските енергийни и климатични цели в периода преди 2030.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

№ по ред	Държава	Кумулативна цел за периода 2014-2020 г. (ktoe)	Политики за постигане на целта	Дял от националната цел на схемата със задължени лица	Степен на либерализация на пазара на електрическа енергия ⁴	Включване на разходи в крайните цени ⁵	Забележки
1	Австрия	5 200	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	42 %	Пълна либерализация	Да	
2	Белгия	6 911	Алтернативни мерки	-	Пълна либерализация	-	Възможност за освобождаване от данъци, свързани с енергията
3	България	1 943	Схема със задължени лица Алтернативна мярка (Национална програма за саниране на многофамилни жилища)	66 % 34 %	Частична либерализация (близо 99% от битовите клиенти се снабдяват на регулирани цени)	Не	Единствено в България не е заложен регулаторен механизъм по набавяне на необходимия финансов ресурс от страна на задължените лица за изпълнение на индивидуалните им цели в условия на регулиран пазар.
4	Германия	41 989	Алтернативни мерки	-	Пълна либерализация	Да	Използва се данъчна политика за повлияване на поведението и потреблението
5	Гърция	3 333	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	10 %	Пълна либерализация	-	Извършено е проучване за набелязване и стимулиране на ефективните политики
6	Дания	3 841	Схема със задължени лица	100 %	18 % от битовите и небитовите клиенти се снабдяват по регулирани цени	Да	Задължени лица са мрежовите оператори
7	Естония	610	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	5 %	Пълна либерализация	Да	Задължените лица са разпределителните дружества и доставчиците на енергия
8	Ирландия	2 164	Схема със задължени лица	48 %	Пълна либерализация	Да	Задължени са търговците с енергия с

⁴ Retail markets monitoring report, CEER, стр. 45 и сл., информация към 2016 г.

⁵ Включва оценка от начисляването на данъци и такси в цената на енергията в зависимост от политиката на съответната страна членка.

			Алтернативни мерки				продажби над 600 GWh/год.
9	Испания	15 979	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	44 %	43 % от битовите клиенти и 8% от небитовите клиенти се снабдяват по регулирани цени	-	Задължени лица са доставчиците на дребно на електричество, газ и петролни продукти В резултат на проучване е установено, че инвестирането в енергийна ефективност е в зависимост от ценовите равнища
10	Италия	25 502	Схема със задължени лица	62 %	Пълна либерализация	Да	Разпределителните предприятия на енергия и газ
11	Кипър	213	Алтернативни мерки	-	Всички битови и небитови клиенти се снабдяват регулирани цени	-	Има само едно електроразпределително дружество Към 2017 г. държавата е посочила, че ще въвежда схема за задължения, в която ще участва само секторният регулатор.
12	Латвия	851	Схема със задължени лица	65 %	Пълна либерализация.	-	Задължени лица са доставчиците на електрическа, топлинна енергия или природен газ
13	Литва	1 004	Схема със задължени лица Алтернативни мерки		Пазара по регулирани цени		Мрежови оператори
14	Люксембург	515	Схема със задължени лица	100 %	Пълна либерализация	Да	Доставчици на електрическа енергия или природен газ Подпомагане от националния бюджет
15	Малта	67	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	14 %	Всички битови и небитови клиенти се снабдяват по регулирани цени	Да	Схемата се състои от задължение за единствения оператор да инсталира смарт-метъринг и съвместно с билинг- дружеството да предоставят на клиентите информация за фактурирането чрез електронен портал
16	Обединено Кралство	27 859	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	24 %	Пълна либерализация	Да	
17	Полша	14 818	Схема със задължени лица	100 %	97% от битовите клиенти се	Да	

		(В следствие почти напълно заменена от алтернативни мерки)		снабдяват по регулирани цени		
18	Португалия	2 532	Алтернативни мерки	-	26 % от битовите клиенти и 6 % от небитовите клиенти се снабдяват по регулирани цени	Да
19	Румъния	5 817	Алтернативни мерки	-	97 % от битовите клиенти се снабдяват по регулирани цени	Да
20	Словакия	2 284	Алтернативни мерки	-	Пълна либерализация	Дейностите за енергийна ефективност в домовете се извършва със средства от специален държавен фонд. Финансирането за предприятията е със средства на ЕС.
21	Словения	945	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	33 %	Пълна либерализация	Да
22	Унгария	3 680	Алтернативни мерки	-	98 % от битовите клиенти и 45 % от небитовите клиенти се снабдяват по регулирани цени	Мерките се финансират със средства от държавния бюджет и оперативните програми за страната
23	Финландия	4 213	Алтернативни мерки		Пълна либерализация	Да
24	Франция	31 384	Схема със задължени лица	87 %	86 % от битовите клиенти и 69 % от небитовите клиенти се снабдяват по регулирани цени	Въведена търговия с бели сертификати и възстановяване на разходите по изпълнение на индивидуалните цели на задължените лица чрез тарифите на регулиран пазар.
25	Холандия	11 512	Алтернативни мерки	-	Пълна либерализация	Да
26	Хърватска	1 296	Схема със задължени лица Алтернативни мерки	41 %	Пълна либерализация	Да
27	Чехия	4 882	Алтернативни мерки	-	Пълна либерализация	Да
28	Швеция	9 114	Алтернативни мерки	-	Пълна либерализация	Да